

## Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har den 10 oktober 2000 beslutat bereda socialutskottet tillfälle att avge yttrande över regeringens proposition 2000/01:3 Forskning och förnyelse jämte motioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Socialutskottet begränsar sitt yttrande till motionerna 2000/01:Ub5 (m) yrkandena 1 och 3 och 2000/01:Ub6 (m) yrkande 11 samt avsnitt 7.3 i propositionen.

Socialutskottet överlämnar samtidigt motion 2000/01:So372 (m) till utbildningsutskottet under förutsättning av utbildningsutskottets medgivande.

## Socialutskottet

### Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen lämnar i propositionen sin syn på forskningspolitikens inriktning under åren 2001–2003. Regeringen föreslår att i högskolelagen skall föras in en ny paragraf som innebär att vetenskapens trovärdighet och god forskningssed skall värnas i universitetens och högskolornas verksamhet. Vidare föreslår regeringen att de lärosäten som regeringen bestämmer skall ansvara för forskarskolor inom vissa områden. Samarbetet mellan lärosätena om forskarutbildningen skall därmed utvecklas och stärkas.

En utgångspunkt för propositionen är behovet av att skapa bättre förutsättningar för kraftsamling inom strategiska forskningsområden och stimulera tvär- och mångvetenskaplig forskning. I propositionen föreslås satsningar inom ett antal prioriterade områden. Dessa är biovetenskap och bioteknik, informationsteknik och IT-forskning, materialvetenskap, humaniora och samhällsvetenskap, utbildningsvetenskap, konst, vårdvetenskap samt miljö och hållbar utveckling. Den redan beslutade myndighetsorganisationen för forskningsfinansiering föreslås i propositionen få förstärkta resurser.

Regeringen föreslår även att forskningens infrastruktur förstärks genom ökade anslag till vetenskaplig utrustning, bibliotek/arkiv och högpresterande datorsystem. Vidare görs en satsning på ett modernt djurhus vid Smittskyddsinstitutet.

Slutligen redovisas regeringens syn på forskningsbehov till stöd för skilda politikområden.

### **Propositionen**

Vetenskapsrådets främsta uppgift skall vara att stödja grundläggande, inomvetenskapligt motiverad forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden. Vetenskapsrådet skall överta de uppgifter som i dag handhas av Forskningsrådsnämnden (FRN), Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR), Medicinska forskningsrådet (MFR), Naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR) och Teknikvetenskapliga forskningsrådet (TFR). Vetenskapsrådet skall svara för forskning inom humaniora och samhällsvetenskap inklusive det konstnärliga området, religionsvetenskap och rättsvetenskap, medicin inklusive vårdvetenskap, odontologi och farmaci, naturvetenskap, matematik och teknikvetenskap.

Inom Vetenskapsrådet inrättas tre ämnesråd med ansvar för humaniora-samhällsvetenskap, medicin respektive natur- och teknikvetenskap. Dessa disponerar huvudsakligen de medel för projektstöd som tidigare fördelats via de fyra forskningsråden, HSFR, MFR, NFR och TFR. Ämnesråden skall inom de ekonomiska ramar som anges i budgetpropositionen och regleringsbrev besluta om medelsfördelningen till forskningsprojekt och finansiering av anställningar för forskningsverksamhet inom sina respektive verksamhetsområden. Om Vetenskapsrådet utfärdar riktlinjer för denna medelsfördelning eller för satsningar på forskningsområden som är av särskild betydelse, skall dessa riktlinjer följas av ämnesråden. Strategiska avvägningar inom ansvarsområdet är en viktig uppgift för ämnesråden liksom att bevaka och underbygga svensk forsknings kvalitet.

### **Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap**

#### **Propositionen**

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap skall från det kommande årsskiftet överta hela ansvarsområdet för Socialvetenskapliga forskningsrådet (SFR) och delar av de ansvarsområden som hittills handhåfts av Rådet för arbetslivsforskning (RALF). Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap skall främja såväl grundläggande forskning som behovsstyrd forskning rörande välfärd, folkhälsa, omsorg, arbetsmarknad, arbetsorganisation och arbetsmiljö. Rådet övertar även det särskilda samordningsansvar som åvilat SFR för forskning om äldre, handikapp, internationell migration och etniska relationer samt för socialvetenskaplig alkoholforskning. Detta samordningsansvar bör enligt propositionen bl.a. manifesteras i att rådet regelbundet sammanför berörda finansärer och andra tyngre intressenter. Rådet får även ett brett och framtidsinriktat uppdrag att bidra till kunskapsuppbyggnaden i frågor som rör arbetsliv. Rådet bör bl.a. främja forskning om arbetsmarknaden och dess mekanismer samt forskning om arbetsmiljö och arbetsorganisation vilket bidrar till ett arbetsliv som är öppet för alla och präglas av jämställdhet, mångfald och möjligheter till inflytande och delaktighet.

Inom den forskning som rådet skall stödja är jämförande internationella perspektiv i ökad utsträckning önskvärda enligt regeringen. Det är därför

viktigt att stimulera ökat svenskt deltagande i olika internationella sammanhang, bl.a. inom ramen för EU:s ramprogram för forskning. Rådet bör också samverka med andra länder inom ramen för European Science Foundation. Det är också önskvärt att rådet kan vara rådgivande till Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) när det gäller Sidas stöd till forskning kring folkhälsa och social utveckling av särskild betydelse för utvecklingsländerna.

### **Motion**

I *motion Ub6 av Bo Lundgren m.fl. (m)* begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om organisationen för forskningsfinansiering (*yrkande 11*). Motionärerna anför att den överbyggnad Vetenskapsrådet är tänkt att få riskerar att få mycket skadliga konsekvenser. Centraliseringen tilltar och de s.k. ämnesråden löper risken att reduceras till osjälvständiga avdelningar. Motionärerna anför som första förslag att inrättandet av Vetenskapsrådets överbyggnad omedelbart bör avbrytas. I stället bör de tre ämnesråden göras till självständiga myndigheter. Motionärerna anför vidare att deras andra förslag gäller inrättandet av ett nationellt institut för hälsa och medicin (NIH) efter amerikansk förebild för bl.a. bioteknik med medicinsk inriktning, bioinformatik, klinisk forskning samt IT i hälso- och sjukvården. Institutet bör enligt motionärerna få ett brett ansvar för forskningsfinansieringen inom ett för Sverige vitalt område och under år 2001 bildas genom att Ämnesrådet för medicin och det av regeringen föreslagna Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap sammanförs i en organisation. Det kommande året bör utnyttjas för att ge institutet en ändamålsenlig struktur, lämpad för den överordnade finansieringsuppgift inom det breda hälsovetenskapliga området som motionärerna vill ge det.

### **Socialutskottets bedömning**

Socialutskottet vidhåller sin uppfattning i yttrande (1999/2000:SoU6y) i våras till utbildningsutskottet med anledning av propositionen *Forskning för framtiden – En ny organisation för forskningsfinansiering* (prop. 1999/2000:81). Socialutskottet uttalade då, med anledning av en m-motion med liknande innehåll som den nu aktuella, att den föreslagna nya organisationen för forskningsfinansiering innebar förbättrade förutsättningar för kraftfulla forskningssatsningar inom t.ex. hälso- och sjukvårdens område. Motionen avstyrktes. Utskottet har inte ändrat inställning i saken.

Med hänvisning till det anförda anser socialutskottet att utbildningsutskottet bör avstyrka motion Ub6 (m) yrkande 11.

Socialutskottet föreslår att utbildningsutskottet ställer sig bakom vad som föreslås beträffande det nya Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap i avsnitt 7.3. i propositionen.

**Propositionen**

Av de nya resurser som riksdagen anvisat för forskning och forskarutbildning under perioden 2001–2003 bör medel fördelas för att bygga ett modernt djurhus. Fördelningen bör öka successivt för att år 2003 uppgå till 20 miljoner kronor. Av de nya resurserna föreslås i budgetpropositionen för år 2001 att 5 miljoner kronor fördelas för ändamålet under budgetåret.

Många medicinska framsteg har gjorts genom experiment som inbegriper djur. Det gäller exempelvis vacciner, behandling av tuberkulos, diabetes, högt blodtryck och cancer. I dag utvecklas metoder som gör det möjligt att utföra forskning på alternativa sätt, t.ex. med cellkulturer. Regering och riksdag har tidigare vidtagit en rad åtgärder för en restriktiv användning av experiment med djur. Fortfarande återstår en mängd angelägna medicinska problem som för sin lösning kräver fortsatt forskning, forskning som till stora delar förutsätter experiment med djur, heter det i propositionen.

Det är enligt regeringen önskvärt att svensk medicinsk forskning är föregångare när det gäller omsorgen om de djur som används i försöken. Det är därför angeläget att det nya primatdjurhuset byggs med en standard som inte bara uppfyller gällande minimikrav utan också återspeglar ett insiktsfullt och generöst förhållningssätt vad gäller omsorgen om försöksdjuren.

För att det i Sverige även fortsättningsvis skall kunna bedrivas kvalificerad forskning som kräver experiment med djur, framför allt om hiv/aids men även andra sjukdomar, kommer byggandet av ett nytt djurhus på Karolinska Institutets område att ingå i den forskningspolitiska struktursatsningen. Det gamla djurhuset uppfyller inte längre de djurhållningskrav som måste ställas på verksamheten. Regeringen har, enligt propositionen, under ärendets beredning övervägt alternativet att inte låta bygga ett nytt djurhus utan i stället låta berörd forskning flytta utomlands till någon av de få moderna anläggningar som finns. Detta har dock bedömts vara en oacceptabel lösning mot bakgrund av bl.a. Sveriges möjlighet att fylla en viktig funktion för den internationellt inriktade forskningen på området och samtidigt kunna upprätthålla en hög nationell beredskapsnivå.

Med hänsyn till rådande brister i nuvarande djurhus är det viktigt att det nya djurhuset kan tas i bruk inom en snar framtid. Det nya djurhuset beräknas stå klart under år 2002. Regeringen bedömer att de kraftigt ökade lokal-kostnaderna inte endast kan finansieras genom höjt avgiftsuttag från de forskare som utnyttjar anläggningen utan att anslaget till Smittskyddsinstitutet, som formellt ansvarar för djurhuset, bör höjas med ca 30 miljoner kronor.

**Motion**

I motion *Ub5* av Marietta de Pourbaix-Lundin (*m*) yrkas att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det oacceptabla med ytterligare förseningar då det gäller nytt primathus (*yrkande 1*). Motionären anför att primathållningen vid Statens smittskyddsinstitut (SMI) har varit föremål för kritik under lång tid. Det nya huset skall enligt propositionen vara klart år 2002. Enligt dokument från Jordbruksverket så skulle

verket ha erhållit information från SMI angående nybyggnationen senast den 1 juni 2000 för att det nya huset skulle vara färdigt år 2002. Någon information har dock inte lämnats till Jordbruksverket. Mot bakgrund härav och då projekteringen gång på gång blivit försenad framstår det enligt motionären som mycket tveksamt om tidsplanen som anges i propositionen skall hållas. Motionären yrkar vidare att riksdagen tillkännager för regeringen sin mening om vad i motionen anförs om genomlysning av behovet av den forskning som sker vid Smittskyddsinstitutet (*yrkande 3*).

### Aktuellt

Av budgetpropositionen för år 2001 (utg.omr. 9 s. 60) framgår bl.a. följande:

SMI har inkommit med en skrivelse med redovisning av projektet att bygga ett nytt djurhus på Karolinska Institutets område samt hemställt om regeringens medgivande att få teckna ett hyreskontrakt för det nya djurhuset. Skrivelsen bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen har i tidigare budgetpropositioner angivit att ett nytt djurhus bör byggas. Medel tillförs nu för detta ändamål. Byggstarten har försenats på grund av att byggprojektet inrymmer svåra avvägningar som skall samrådas med bl.a. de myndigheter som utövar djurskyddstillsyn.

SMI flyttar enligt nuvarande planer in i den nya säkerhetslaboratoriebyggnaden hösten 2000 samt i det nya djurhuset under 2002. Med anledning av detta kommer hyreskostnaderna att öka under det kommande året. Regeringen anser att SMI:s anslag bör höjas med 19,2 miljoner kronor till följd av ökade hyreskostnader och kostnader som uppkommer i samband med byggnationen av ett nytt djurhus.

### Socialutskottets bedömning

Utskottet delar motionärens uppfattning i motion Ub5 (m) att det är väsentligt att det nya djurhus som är under uppförande på Karolinska Institutets område färdigställs och tas i bruk snarast. Enligt utskottets mening saknas det dock skäl att nu utgå från att den tidsplan som föreligger inte skulle vara realistisk. Något tillkännagivande från riksdagen behövs inte. Med hänvisning till det anförda anser socialutskottet att utbildningsutskottet bör avstyrka motion Ub5 (m) yrkande 1.

Socialutskottet utgår ifrån att den forskning som bedrivs vid Smittskyddsinstitutet äger rum med iakttagande av samtliga relevanta bestämmelser på området. Socialutskottet anser mot bakgrund härav att utbildningsutskottet även bör avstyrka motion Ub5 (m) yrkande 3.

Forskning till stöd för andra politikområden m.m.

### Propositionen

Hälso- och sjukvården är en mycket kunskapsintensiv verksamhet i snabb utveckling. En allt större andel av omhändertagandet av patienterna sker i primärvården. Forskning ger ständigt ny kunskap om sjukdomars uppkomst, om metoder för behandling och vård av sjuka, etc. Samhället måste på ett

effektivt sätt kunna värdera olika medicinska metoder för att kunna välja de mest effektiva, samtidigt som metoder som av olika skäl blivit inaktuella kan utmönstras. Användningen av läkemedel utgör en integrerad del av hälso- och sjukvården varför forskningen kring läkemedel har stor betydelse inom området enligt propositionen.

I sammanhanget nämns att forskning om nya läkemedel är en stor fråga inom EU. Inom EU:s femte ramprogram för forskning finns ett särskilt program (Quality of Life and Management of Living Resources Programme) där projekt med anknytning till läkemedelsforskning kan ansöka om bidrag.

### **Motion**

I *motion So372 av Leif Carlson (m)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförts om behovet av nationell och långsiktig uppföljning och utvärdering av läkemedel till kroniskt sjuka. Motionären anför att det i snabb takt kommer fram nya effektiva och dyra läkemedel som underlättar livet för många kroniskt sjuka. När ett läkemedelsbolag har fått en medicin godkänd, upphör emellertid dess ansvar för att följa upp medicinens inverkan på patienterna. Det gör att det uppkommer ett glapp i ansvarskedjan. Ett system för långsiktig uppföljning av mediciner som rör kroniskt sjuka är därför viktigt enligt motionären. Register finns för de personer som utvärderats under försökstiden, och det är därför möjligt att fortsätta det arbete som påbörjats. Ett ytterligare skäl att göra detta är att dessa mediciner är mycket dyra, varför felaktigt användande av dem innebär ett resursslöseri. Motionären pekar även på att det på längre sikt vore angeläget att inom EU skärpa kraven på utvärderingsansvar när det gäller att få mediciner avsedda för kroniska sjukdomar registrerade.

### **Socialutskottets bedömning**

Utskottet delar motionärens bedömning att det föreligger ett behov av en nationell och långsiktig uppföljning och utvärdering av läkemedel till kroniskt sjuka. Att så sker är som framförts i motionen av stor vikt för såväl patientsäkerheten som av ekonomiska skäl. Utskottet anser dock inte att något tillkännagivande till regeringen är erforderligt.

Med hänvisning till det anförda anser socialutskottet att utbildningsutskottet bör avstyrka motion So372 (m).

Stockholm den 24 oktober 2000

På socialutskottets vägnar

*Ingrid Burman*

I beslutet har deltagit: Ingrid Burman (v), Susanne Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Conny Öhman (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars U Granberg (s), Elisebeht Markström (s), Rolf Olsson (v), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kenneth Johansson (c), Catherine Persson (s), Lars Elinderson (m), Ester Lindstedt-Staaf (kd) och Harald Nordlund (fp).

## Avvikande meningar

### Organisationen för forskningsfinansiering

Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund, Cristina Husmark Pehrsson och Lars Elinderson (alla m) anser att utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Socialutskottet anser att den överbyggnad som Vetenskapsrådet är tänkt att få riskerar att få mycket skadliga konsekvenser. Centraliseringen tilltar och de s.k. ämnesråden löper risk att reduceras till osjälvständiga avdelningar. Inrättandet av Vetenskapsrådets överbyggnad bör därför omedelbart avbrytas. I stället bör de tre ämnesråden göras till självständiga myndigheter. Utskottet delar motionärernas bedömning att ett nationellt institut för hälsa och medicin (NIH) efter amerikansk förebild för bl.a. bioteknik med medicinsk inriktning, bioinformatik, klinisk forskning samt IT i hälso- och sjukvården bör inrättas. Enkelt uttryckt skall målet för ett sådant institut vara att samla ny kunskap för att hjälpa till att förebygga, diagnostisera och behandla ohälsa, sjukdomar och funktionsnedsättningar. Verksamheten bör omfatta allt från de mest sällsynta genetiskt betingade tillstånden till vanliga förkylningar. Detta kan ske genom bl.a. forskning i egna laboratorier, stöd till forskare på universitet, i utbildning, på sjukhus och forskningsinstitutioner samt genom hjälp med utbildning av forskare.

Institutet får härigenom ett brett ansvar för forskningsfinansieringen inom ett för Sverige vitalt forskningsområde. Institutet bör bildas under 2001 genom att Ämnesrådet för medicin, och det av regeringen föreslagna Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap sammanförs i en organisation. Moderata samlingspartiet har i sitt budgetförslag beträffande utgiftsområde 16 anvisat 520 miljoner kronor till det medicinska ämnesrådet samt därtill 300 miljoner kronor under en treårsperiod för att möjliggöra en stark start för det nationella institutet för hälsa och medicin. Det kommande året bör utnyttjas för att ge institutet en ändamålsenlig struktur, lämpad för den överordnade finansieringsuppgift som utskottet anser att institutet bör få.

Utskottet anser att riksdagen med anledning av motion Ub6 (m) yrkande 11 bör ge regeringen detta till känna.

### Säkerhetslaboratorium och nytt djurhus

Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund, Cristina Husmark Pehrsson och Lars Elinderson (alla m) anser att andra stycket i utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Vid Smittskyddsinstitutet (SMI) bedrivs i dag både hivforskning och annan forskning. Av propositionen framgår inte om det gjorts någon genomlysning av behovet av den forskning som sker på apor i SMI:s lokaler i förhållande till annan internationell forskning, såväl djurbaserad forskning som forskning som bygger på alternativa metoder. I samband med skapandet av ett nationellt institut för hälsa och medicin och utformningen av en ändamålsenlig struktur för detta är det därför, enligt utskottets mening, lämpligt att en genomlysning av all den verksamhet som sker vid SMI görs för att man bl.a. skall kunna ta ställning till lämpligaste framtida verksamhetsform i relation till det nya institutet.

Utskottet anser att riksdagen med anledning av motion Ub5 (m) yrkande 3 bör ge regeringen detta till känna.

### Långsiktig uppföljning och utvärdering av läkemedel för kroniskt sjuka

Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kenneth Johansson (c), Lars Elinderson (m), Ester Lindstedt-Staaf (kd) och Harald Nordlund (fp) anser att utskottets bedömning bort ha följande lydelse:

Nya effektiva och dyra mediciner som underlättar livet för många kroniskt sjuka tillkommer nu i snabb takt. De nya medicinerna skapar dock vissa problem som enligt utskottets mening måste observeras. Som exempel kan de under de senaste åren registrerade nya medicinerna mot ledgångsreumatism tas. Vad beträffar två av dessa, s.k. TNF-alfablockerare ger de mycket bra effekt för cirka en tredjedel av de behandlade. Medicinerna botar dock inte, utan måste troligen tas hela livet för att ge effekt. Detta faktum gör att oron för biverkningar är högst befogad. När ett läkemedelsbolag har fått en medicin godkänd, upphör bolagets ansvar för att följa upp medicinens inverkan på patienterna. Det gör att det uppkommer ett glapp i ansvarskedjan. Utskottet anser därför att ett system för långsiktig uppföljning av mediciner som rör kroniskt sjuka är viktigt. Register finns för de personer som utvärderats under försökstiden och det är därför möjligt att fortsätta det arbete som påbörjats. Stor hänsyn till den personliga integriteten måste givetvis tas vid sådan forskning. Ett ytterligare skäl för en långsiktig uppföljning är att dessa mediciner är mycket dyra, varför fel användande av dem innebär ett resurs-slöseri. Utskottet anser även att det på längre sikt är angeläget att inom EU skärpa kraven på utvärderingsansvar när det gäller att få mediciner avsedda för kroniska sjukdomar registrerade.

Vad utskottet anfört med anledning av motion So372 (m) bör riksdagen ge regeringen till känna.